

DOCUMENTATIENOTA

CRB 2012 - 0577

Opvolging van de adviezen met betrekking
tot O&O en innovatie

Documentatienota:
Opvolging van de adviezen met betrekking tot O&O en innovatie

Contactpersoon :

Arnaud Joskin
arnaud.joskin@ccecrb.fgov.be

1 Inleiding

Deze nota geeft een samenvatting van de opvolging van de aanbevelingen die de CRB heeft geformuleerd in het kader van drie adviezen over het structureel concurrentievermogen van België: de octrooien (2007), de uitwisseling tussen de universiteiten en het bedrijfsleven (2009) en het ondernemerschap (2011).

De informatie werd verzameld d.m.v. rechtstreekse contacten met de betrokken actoren en aan de hand van de belangrijkste beleidsdocumenten van de verschillende Belgische bevoegdheidsniveaus en van sommige websites. De lijst van referentiepersonen, -documenten en -websites werd als bijlage toegevoegd.

Deze nota werd aangevuld met een tabel die als doel heeft voor elke aanbeveling gedetailleerde informatie te verstrekken.

De follow-up van de aanbevelingen stuit op bepaalde grenzen die hier vermeld dienen te worden. Ten eerste lag de focus van deze analyse op de nieuwe maatregelen die werden genomen in de periode vanaf het publicatiejaar van een advies tot mei 2012. Voorts werden een aantal beleidsmaatregelen kort voor de publicatie van het advies genomen (bv. "Vlaanderen in Actie"), wat de indruk kan geven dat er een relatief vacuüm bestaat t.o.v. wat op bepaalde bevoegdheidsniveaus werd gerealiseerd. Ten slotte werden weliswaar talloze nieuwe maatregelen ingevoerd, maar zijn de daarvoor toegekende budgetten soms erg klein (of zelfs onbestaande). Bijgevolg moet verder worden gekeken dan naar het aantal maatregelen en moet absoluut ook bijzondere aandacht uitgaan naar het relatieve budgettaire gewicht van die maatregelen.

2 Advies "Werk maken van een gemeenschapsoctrooi en van een sterkere octroocultuur in België" – CCE/CRB 2007-1531

Het advies, dat de CRB in 2007 uitbracht, valt uiteen in twee delen. Het eerste deel heeft betrekking op de invoering van één Europees gemeenschapsoctrooi, het tweede op de verbetering van de bewustmaking over en het beheer en de exploitatie van de octrooien in België. Elk deel wordt hier in een afzonderlijk punt besproken.

De opvolging van de aanbevelingen i.v.m. dit advies heeft betrekking op de sinds 2007 genomen maatregelen.

2.1 Naar een Europees gemeenschapsoctrooi

Het gemeenschapsoctrooi (of Europees octrooi) is een onontbeerlijk instrument om innovatie op Europese schaal te stimuleren. Het zou de octrooiprocedure eenvoudiger en goedkoper maken. Door de klachten m.b.t. de octrooien Europees te centraliseren, zou bovendien de rechtszekerheid voor de innoverende bedrijven toenemen.

Het Protocol van Londen, dat bedoeld was als eerste stap naar het gemeenschappelijk maken van de octrooi-problematiek, werd door België om taalkundige redenen niet geratificeerd.

Over het Europese gemeenschapsoctrooi werden sinds 2000 belangrijke politieke onderhandelingen gevoerd. In eerste instantie werd het idee van een Europees octrooi voor de 27 lidstaten, ingevolge de weerstand die kwam vanuit Italiaanse en Spaanse hoek, verworpen en vervangen door vormen van versterkte samenwerking, waarvan België een voorstander was. In 2010, tijdens het Belgische voorzitterschap van EU, hebben elf landen hun samenwerkingsverbanden inzake octrooien nauwer aangehaald. Parallel daarmee hebben 25 van de 27 EU-landen (met uitzondering dus van Italië en Spanje) de onderhandelingen met het oog op de invoering van een Europees gemeenschapsoctrooi hervat. In 2011 kwam een algeheel akkoord uit de bus over de drie aspecten (één octrooi, het taalstelsel en één jurisdictie op het vlak van octrooien) die samen het Europese octrooi uitmaken. Begin 2012 was er, na de goedkeuring van de teksten door het Europees Parlement, nog geen overeenstemming over de stad die de toekomstige centrale afdeling van de octrooienrechtbank zal huisvesten. Een definitief akkoord wordt in juni 2012 verwacht.

Voorts moet worden opgemerkt dat de in Europa neergelegde octrooien worden gecentraliseerd in twee hoofddatabanken, Epatras en Esp@cenet (die laatste bevat de wereldwijde octrooien).

2.2 Naar een sterkere octrooicultuur in België

Sinds 2007 is de beschikbare informatie inzake intellectuele eigendom (IE), meer bepaald inzake de octrooien, zowel op federaal als op gewestelijk niveau toegenomen. Die gegevens blijven evenwel her en der verspreid en zijn voornamelijk gericht op een doelpubliek dat zich al bewust is van deze problematiek.

Tot op vandaag bestaat er zo te zien nog geen uitwisseling tussen de federale en de gewestelijke actoren op het vlak van IE. Elkeen beperkt zich tot zijn eigen rol en zijn territoriale perimeter. Opgemerkt moet worden dat de decentralisatie van de informatie inzake IE sinds 2007 is toegenomen, m.n. door de ontwikkeling van het PATLIB-platform (Patent Library), dat als eerste doel heeft informatie inzake octrooien te verspreiden.

Het aanbod van universiteitsopleidingen inzake IE in België is sinds 2007 kennelijk niet veel toegenomen. Slechts een minderheid van de studenten krijgt een basisopleiding IE en er bestaat over dit onderwerp geen interdisciplinaire master. Er is op dat vlak blijkbaar geen samenwerking tussen de Belgische universiteiten, terwijl in Vlaanderen wel een initiatief met de Europese universiteiten werd opgestart (ELAt Master Class).

Daarentegen is het aanbod van opleidingen buiten de universiteiten in de gewesten kennelijk wel groter geworden. Die opleidingen worden vaak op aanvraag verstrekt en blijken eens te meer louter gericht te zijn op belanghebbende personen, die zelfs al bewust werden gemaakt van de IE-problematiek.

Aangaande de financiële steun die gekoppeld is aan de octrooien, werden verschillende federale en gewestelijke maatregelen genomen om de kostprijs van de octrooien te doen dalen. Gratis IE-audits worden in Vlaanderen en in Wallonië aangeboden via resp. de "Kmo-cheques" en de "Cheques Technologiques". Op federaal niveau worden, naast fiscale maatregelen om de kosten van octrooien te verlagen, ook andere kosten gedrukt, o.m. de kosten die verband houden met het nieuwheidsonderzoek via het Europees Octrooibureau (EOB).

De drie Belgische gewesten blijven niet achterop, want sinds 2007 hebben tal van subsidies ter ondersteuning van de octrooiaanvraag en, bijgevolg, van innovatie het licht gezien.

Genoteerd moet worden dat de wetgever op federaal niveau (in 2009 en in 2011) ook het octrooilandschap heeft vereenvoudigd door m.n. nog slechts een enkel type van octrooi toe te kennen (voorheen bestonden er twee octrooitypes – 6 en 20 jaar).

3 Advies rond ondernemerschap – CCE/CRB 2011-0920

Op het vlak van ondernemerschap concentreerde onze analyse zich op de nieuwe maatregelen die in 2011 en 2012 (mei) werden genomen. Een aantal van die maatregelen zijn nog niet in werking getreden of bevinden zich in de ontwerpfase, maar werden niettemin mee in aanmerking genomen, gelet op de recente publicatie van het advies. Opgemerkt moet worden dat sommige beleidsprogramma's voor 2011 werden aangenomen (bv. "Vlaanderen in Actie" in Vlaanderen) en andere pas na 2011 (bv. 'Plan Marshall 2', "Plan Creative Wallonia", "Stratégie Recherche 2011-2015" in Wallonië of "Witboek – Een nieuw industrieel beleid voor Vlaanderen" in Vlaanderen), wat de indruk van een relatief vacuüm kan wekken t.o.v. de verwezenlijkingen inzake ondernemerschap op bepaalde bevoegdheidsniveaus.

Gelet op de vele aspecten die in dat advies aan bod komen, hebben we dit gedeelte in acht punten onderverdeeld.

3.1 Een betere coördinatie, communicatie en evaluatie van het ondernemerschapsbeleid

We hebben geen echte verbetering in de coördinatie tussen de verschillende actoren van het ondernemerschapsbeleid vastgesteld. Gelet op de complexe bevoegdheidsverdeling m.b.t. ondernemerschap zou het goed zijn dat op dat vlak concrete maatregelen worden genomen.

Alleen het Brussels hoofdstedelijk gewest is van plan meer samenhang te brengen tussen zijn financiële instrumenten en er is een evaluatie gepland van bepaalde instrumenten op federaal niveau (BVBA Starter en vervangende ondernemer) en in Vlaanderen (overheidsinstrumenten ten behoeve van ondernemingen in volle expansie).

De communicatie over het ondernemerschapsbeleid wordt bemoeilijkt door de veelheid aan instrumenten op alle bevoegdheidsniveaus (zelfs binnen de gewesten zelf). Dat gebrek aan zichtbaarheid tast de efficiëntie van de maatregelen aan.

3.2 Voldoende financiering voor ondernemerschap

Op het vlak van de financiering van het ondernemerschap van de bedrijven, en meer bepaald van de kmo's, werden in 2011 en 2012 heel wat maatregelen genomen. Om het ondernemerschap te ondersteunen zijn dat veruit de belangrijkste maatregelen. Zoals in het vorige punt al werd opgemerkt, zijn die financiële maatregelen doorgaans zeer versnipperd, waardoor het landschap van de maatregelen voor het ondernemerschap te veel aan het zicht onttrokken blijft.

De diverse overheidswaarborgen en kapitalen die aan de bedrijven worden toegekend zijn in alle gewesten van België toegenomen. Genoteerd moet worden dat Wallonië toegang tot krediet voor failliete bedrijven garandeert.

3.3 Een sterkere ondernemerscultuur

Sinds 2011 hebben in alle deeltiteiten diverse maatregelen het licht gezien die gericht zijn op de ontwikkeling van een onderwijs dat ondernemerschap en ondernemingszin bevordert. Die maatregelen focussen meer bepaald op de jongeren van het secundair onderwijs. Een voorbeeld hiervan is de lancering van het STEM-project (Science, Technology, Engineering and Mathematics) in Vlaanderen, dat bij de jonge studenten belangstelling moet wekken voor bepaalde vakken. De omvang van die maatregelen is echter niet zo groot.

3.4 Voldoende prikkels voor ondernemerschap

Naar aanleiding van de aanbevelingen die de CRB formuleerde, werden in Vlaanderen en in Wallonië maatregelen genomen m.b.t. de begeleiding van failliete ondernemers. Er is daarentegen nog steeds geen duidelijk onderscheid wat de aard van het faillissement betreft.

Op federaal niveau werd een verbetering van het sociaal statuut (en dus van de sociale zekerheid) van de ondernemers/zelfstandigen in het vooruitzicht gesteld. In Wallonië is een maatregel er eveneens op gericht financiële zekerheid te bieden bij de overgang naar het statuut van zelfstandige in hoofdberoep (het "Airbagplan").

Op federaal niveau, in Vlaanderen en in Wallonië werden diverse stimuli ingevoerd die geen impact hebben op de overheidsfinanciën. Ze komen voornamelijk neer op een administratieve vereenvoudiging voor de ondernemers.

3.5 Meer internationaal ondernemerschap

Sinds 2011 wordt in Wallonië en in Vlaanderen (monetaire en niet-monetaire) steun bij het afsluiten van internationale partnerschappen aangeboden. Die steunmaatregelen zijn ten dele specifiek afgestemd op de behoeften van de ondernemingen, in functie van de fase van hun internationalisatieproces.

Opgemerkt moet worden dat Vlaanderen net voor 2011 een programma heeft opgestart onder de naam "Gazellensprong", dat als doel heeft de internationalisatie van ondernemingen met een sterk groeipotentieel te verhogen. De internationalisatie van het ondernemerschap is overigens een van de prioriteiten van de Vlaamse regering.

Wat de opleiding op het vlak van internationalisatie betreft, is er zo te zien, afgezien van enkele coachinginitiatieven die in Vlaanderen en Wallonië werden voorgesteld, geen nieuw aanbod meer geweest.

België blijft een slechte leerling als het op een correcte en tijdige omzetting van de Europese richtlijnen m.b.t. de interne markt aankomt.

3.6 Meer samenwerking tussen de buitenlandse multinationals en de lokale ondernemingen

Deze in het advies van de CRB opgenomen aanbeveling heeft kennelijk geen opvolging gekregen.

3.7 Speciale aandacht voor ondernemerschap bij vrouwen en allochtonen

Sinds 2011 werden in de drie gewesten van het land een hele reeks maatregelen ter bevordering van ondernemerschap van vrouwen genomen. Opgemerkt moet worden dat het Brussels hoofdstedelijk gewest op dat vlak een pioniersrol vervulde.

Specifieke maatregelen ten behoeve van de allochtonen zijn er daarentegen niet gekomen.

3.8 Een vlottere overdracht voor stoppende ondernemers

In 2011 heeft Vlaanderen een ambitieus plan gelanceerd met betrekking tot de overlating en overdracht van ondernemingen, "Masterplan voor opvolging en overname" genoemd. In dat plan staan voornamelijk niet-monetaire maatregelen, waaronder aangepaste opleidingen en de verspreiding van informatie aan de betrokken doelgroepen.

In Wallonië is er geen sprake van een welomlijnd plan en werden slechts enkele (monetaire en niet-monetaire) maatregelen genomen om de overdracht van ondernemingen te bevorderen.

4 Advies betreffende het versterken van kennisuitwisseling tussen de onderzoekswereld en het bedrijfsleven – CCE/CRB 2009-935

Aangezien dit advies in 2009 werd uitgebracht, hebben we rekening gehouden met de maatregelen die van dat jaar tot mei 2012 werden genomen. Gelet op het aantal aanbevelingen die de CRB deed, hebben we dit gedeelte in vier punten onderverdeeld.

4.1 Nood aan meer overheidsfinanciering voor O&O

In de drie gewesten van het land werden maatregelen genomen om de kritische massa van O&O te verhogen. Daartoe zijn m.n. een betere samenwerking en interdisciplinariteit tussen onderzoeksactoren nodig. De genomen maatregelen blijven binnen één gewest besloten, behalve enkele die gemeenschappelijk zijn voor het Waalse gewest, de Federatie Wallonië-Brussel en het Brussels hoofdstedelijk gewest.

Sinds 2009 heeft onderzoek dankzij enkele gewestelijke maatregelen ook aan zichtbaarheid gewonnen. Daarentegen bestaat er geen enkel initiatief om een nationaal internetplatform te ontwikkelen, dat informatie m.b.t. de activiteiten van openbare onderzoeksinstellingen zou verstrekken. Het bestaan van Europese platforms ter zake is daarvan een oorzaak.

Algemeen gesproken is de overheidsfinanciering voor O&O ondanks de moeilijke economische toestand in het hele land toegenomen. Zo werd in 2012 het TINA-fonds (Transformatie, Innovatie en Acceleratie) opgericht, dat financiële steun verleent aan innoverende projecten in Vlaanderen, en zag ook "WB Green" het licht, een programma dat projecten m.b.t. duurzame ontwikkeling en het leefmilieu in het Waalse gewest of in het Brussels hoofdstedelijk gewest zal financieren.

Zoals het Federaal Planbureau opmerkt, was de louter financiële steun ter bevordering van innovatie in Vlaanderen en Wallonië tijdens de periode 2006-2008 in de eerste plaats bestemd voor de kmo's.

Genoteerd moet worden dat die steun grotendeels afkomstig is van de lokale en gewestelijke overheden, in de eerste plaats de verwerkende industrie betreft en relatief aanzienlijker is in Wallonië.

De financiële steunmaatregelen voor O&O zijn in België in globaal weliswaar toegenomen, maar ze blijven zeer versnipperd en zijn niet zichtbaar genoeg. Dat heeft met name te maken met de overlapping van tal van maatregelen die in de loop der tijd werden genomen, maar ook met het feit dat maatregelen op verschillende bestuursniveaus naast elkaar bestaan. De logge administratieve omgeving voor de aanvraag van overheidsfinancieringen remt ook de ontwikkeling van innovatie in België af.

4.2 Nood aan een betere coördinatie en evaluatie van het beleid

Op federaal niveau bestaat de wil om een interfederaal O&O-plan in te voeren met het oog op een betere coördinatie tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus. Zoals in het bovenstaande punt werd aangestipt, hebben alleen het Waalse gewest, de Federatie Wallonië-Brussel en het Brussels hoofdstedelijk gewest tot nog toe, vanaf het jaar 2011, een onderling afgestemde onderzoeksstrategie hebben opgestart.

De gewesten hebben ook de evaluatie van een aantal van hun instrumenten ter ondersteuning van innovatie verbeterd. Niettemin ontbreekt nog steeds een evaluatie die systematisch steunt op becijferde doelstellingen.

Zoals met name wordt opgemerkt in het rapport-Soete 2012 voor Vlaanderen (Rapport Expertgroep Soete 2012), is er momenteel nood aan een alomvattende visie op het innovatiebeleid. Dat geldt voor gans België zowel als voor de gewesten.

4.3 Nood aan meer overheidssteun voor technology watch, troubleshooting, demonstratieprojecten en normenantennes

Technology watch komt steeds tot stand op het niveau van de bedrijfsfederaties of andere bedrijfsorganisaties. Blijkbaar hebben die laatste echter geen bijkomende financiële steun voor die activiteit ontvangen.

De ontwikkeling van gewestelijke O&O-infrastructuur is toegenomen en in het Waalse gewest, de Federatie Wallonië-Brussel en het Brussels hoofdstedelijk gewest werd een kadaster van de bestaande overheidsinfrastructuur gevormd. Mogelijk wordt dat initiatief ook voor de particuliere O&O-infrastructuur gerealiseerd. Opgemerkt moet worden dat in Vlaanderen en in Wallonië demonstratieprojecten werden ontwikkeld.

Naast de collectieve onderzoekscentra zagen ook samenwerkingsnetwerken tussen bedrijven het licht, die m.n. zoeken naar oplossingen voor problemen (trouble shooting). Blijkbaar in tegenstelling met de collectieve onderzoekscentra hebben die netwerken financiële steun gekregen voor de ontwikkeling van hun activiteiten. Bijgevolg is de zoektocht naar oplossingen zo te zien sterker gedecentraliseerd dan voorheen, wat indruist tegen hetgeen in het advies van de CRB werd bepleit.

Wat de normen betreft, zag België zijn aantal "normenantennes" sinds 2009 toenemen. In 2012 telde ons land 23 "normenantennes" op zijn grondgebied. Daarvan bevinden er zich 22 in de collectieve onderzoekscentra, "centra-De Groote" genoemd.

Zeven van de negen “centra-De Grootte” beschikken over minstens één “normenantenne”; het Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf (WTCB) spant de kroon met acht antennes.

4.4 Nood om de mobiliteit en opleiding van onderzoekers te bevorderen

Alle gewesten hebben maatregelen genomen om de jongeren in de richting van wetenschappelijke en technologische opleidingen te loodsen. Vlaanderen en de Federatie Wallonië-Brussel hebben ook het systeem van bedrijfsstages ontwikkeld en de samenwerking tussen de ondernemingen en de studenten of onderzoekers is enigszins toegenomen. Zo werden in 2011 bv. de “Baekeland-mandaten” ingevoerd, die aan de Vlaamse onderzoekers de mogelijkheid bieden om in samenwerking met een onderneming een doctoraatsproject uit te voeren. Prikkels/opleidingen om de ondernemersgeest bij de onderzoekers te verhogen werden in diezelfde gewesten eveneens ingevoerd, voornamelijk dan op initiatief van de universiteiten. Dat komt echter zo te zien vooral tot stand op verzoek van de belanghebbende studenten/onderzoekers en wordt dus niet stelselmatig georganiseerd.

Enkele maatregelen werden genomen om de loopbaan van onderzoekers in België aantrekkelijker te maken. Daarentegen werd blijkbaar niets ondernomen om het statuut van de openbare en dat van de private onderzoeker naar elkaar te laten toegroeien. De evaluatiecriteria in de twee sectoren blijven ook erg van elkaar verschillen.

In het algemeen worden de onderzoeksresultaten nog onvoldoende gevaloriseerd, zoals wordt onderstreept in het rapport-Soete 2012 (Rapport Expertgroep Soete 2012). De vorming van netwerken tussen de universiteiten en de ondernemingen zou die valorisatie kunnen helpen stimuleren.

Sinds 2009 zijn er kennelijk geen versoepelingsmaatregelen gekomen wat de voorwaarden voor de toekenning van verblijfs- en arbeidsvergunningen betreft; de voorwaarden inzake gezinshereniging zijn zelfs strenger geworden. Wel werden er maatregelen getroffen om de buitenlandse investeerders of onderzoekers beter te informeren over de kennis die in de Belgische gewesten aanwezig is, nl. via het Europese CORDIS-portaal (Community Research and Development Information Service).

De gewesten zijn ook geneigd om de mobiliteit van hun onderzoekers naar het buitenland te bevorderen, maar ook om buitenlandse onderzoekers aan te trekken. Hiervoor is het Europese EURAXESS-portaal een instrument bij uitstek. Weliswaar werden er initiatieven op het vlak van de internationale mobiliteit van onderzoekers genomen, maar die volstaan nog steeds niet, zoals wordt beklemtoond in het rapport-Soete 2012 voor Vlaanderen (Rapport Expertgroep Soete 2012). De ontwikkeling van een internationaal innovatienetwerk is van essentieel belang om België en zijn deelentiteiten een supranationale rol op het vlak van innovatie te laten spelen.

Bronnen en verwijzingen

Op papier

- Federaal
 - Nationaal hervormingsprogramma 2012
 - Belgian report on Science, Technology and Innovation – 2010 – Belspo
 - Belgian Position Paper on Horizon 2020 – 2012
 - Jaarverslagen van de fod Economie, Kmo, Middenstand en Energie – 2008, 2009 en 2010
 - Jaarverslagen van de Dienst voor de Intellectuele Eigendom (DIE) – 2008 en 2010
- Vlaanderen
 - Vlaanderen in Actie (ViA): Programma – 2010
 - Vlaams regeerakkoord voor 2009-2014
 - Witboek: Een nieuw industrieel beleid voor Vlaanderen – 2011
 - Rapport Expertgroep Soete – 2012
- Wallonië
 - Le système d'innovation en Wallonie – Working Paper – 2012 – Federaal Planbureau
 - Advies van de Conseil de la politique scientifique over het partnerschap Wallonië-Brussel voor onderzoekers en onderzoeksters – 2012 – CESW
 - Kaderprogramma – Creative Wallonia – 2012
 - Plan Marshall 2.vert: opvolgingsverslag – 2012 – Service public de Wallonie (SPW)
 - Plan Marshall 2.vert: programma – 2010
 - Mise en oeuvre du "Small Business Act" en Wallonie: états des lieux et perspectives – 2011 – Service public de Wallonie – Direction de la Politique Economique
 - Stratégie Recherche 2011-2015: Vers une politique intégrée de la recherche – 2011

Contacten

- Sopartec (Louvain-La-Neuve) – Technology Transfer Office (TTO) van de UCL
- Conseil économique et social de Wallonie – CESW
- Federaal Wetenschapsbeleid (Belspo)
- Vzw PICARRE (Propriété intellectuelle)
- Katholieke Universiteit Leuven – KUL
- EWI – Department of Economy, Science and Innovation of the Flemish government

Elektronische verwijzingen (websites)

- Federaal
 - Federaal Wetenschapsbeleid (Belspo)

- Fod Economie, Kmo, Middenstand en Energie
- Vlaanderen
 - EWI – Department of Economy, Science and Innovation of the Flemish government
 - Agentschap Ondernemen
 - Vlaanderen in Actie (ViA)
 - Vlaamse overheid (Vlaanderen.be)
 - Innovatiecentrum
- Wallonië
 - Plan Marshall 2.vert
- Brussel
 - Brusselse overheid (www.brussel.irisnet.be)
 - Bestuur Economie en Werkgelegenheid (BEW)
 - Brussels Agentschap voor de Onderneming (BAO)
 - Website www.1819.be